4 25 22

DISPUTATIO MEDICA INAUGURALIS
DE

LENIORUM MEDICAMENTORUM EXIMIO USU,

QUAM
DIVINA FAVENTE GRATIA
CONSENSU ET AUTORITATE AMPLISSIMI MEDICORUM IN ILLUSTRI ACADEMIA JULIA ORDINIS,
PRÆSIDE

HENRICO MEIBOMIO, Med. D.
EJUSDEMq; AC HISTOR. ET POES. PROF. P. ET ORD. FACULT. MED. SEN. AC h. t. DECANO SPECTABILI, NEC NON ARCHIATRO GUELPHICO FELICISSIMO,
DN. FAUTORE, PRÆCEPTORE AC HOSPITE SUO ÆTATEM COLENDO,

PRO LICENTIA

SUMMOS IN ARTE MEDICA HONORES ET PRIVILEGIA DOCTORALIA RITE CONSEQUENDI
PUBLICO ET SOLEMNI ERUDITORUM EXAMINI SUBJICIT

BRANDANUS DIDERICH BEHRENS, WOLFENB.
Ser^mi Ducis Rudolphi Auguſti in aula ejus Brunſvicenſi Medicus.

IN MAGNO JULEO
HORIS ANTE ET POMERIDIANIS. ad diem XX. Decembris.

HELMESTADII,
Typis GEORG-WOLFGANGI HAMMII, Acad. Typogr.
Anno MDCXCII.

Sereniſſimo Celſiſſimoq; Principi ac Domino,

DN. RUDOLPHO AUGUSTO

Duci Brunſvicenſium atq Lüneburgenſium

Domino ſuo Clementiſſimo,

diſputationem hanc inauguralem

in ſignum devotæ mentis
ac humillimi obſequii
ſubmiſſè offert

Brandanus Diderich Behrens.

SERENISSIMO PRINCIPI
AC DOMINO

DN. RUDOLPHO AVGVSTO DUCI BRUNSVIC. ET LYNÆBVRG.

DOMINO SVO CLEMENTISSIMO

HENRICUS MEIBOMIUS.

MAgne RUDOLPHE AUGUSTE, Deo
carisſime Princeps,
Et Pater, & Patriæ cura ſalusque
Tuæ,
Accipe, quem miſſum, ſolito nunc more probatum,
Quâ Natura patet, quâ Medicina patet,

JULIA

JULIA reſtituit, magnorum filia GUELPHUM,
JULIA ſic votis obſequioſa Tuis.
Accipe, quem primus formavi ad Apollinis artes;
Ut placeat Tibi, DUX, ſi peto, juſta peto.
Ut maris emenſus decumanos navita fluctus,
Æquoreis ſacrat mollia thura diis.
Sic Tibi, qui ſtudii BEHRENSIVS actus amore
Auſpiciis vidit plurima regna Tuis,
Et quæ ſint gravibus medicamina commoda morbis,
Quæſiit, adjutus gratia ubique Tua,
Suſpendit tenues humili nunc mente tabellas.
Accipe, Sunt Genii ditis & Artis opes.
Curæ olim fuerunt Medici Regumque Ducumq;;
Fac, videar magni cura fuiſſe Ducis.

Et

Et placeat, Tibi quem nunc reddo, atque o-
mine fauſto
Propitium Numen ſentiat usque Tuum.
Sic nunquam indigeas Medici, aut, ſi id fata
requirant,
Mox ejus prompta reſtituaris ope!

I.

QUemadmodum omnibus fere notum eſt, varia eſſe ac diverſa morborum genera, quibus humanum genus affligi ſolet: Ita neminem quoque temere latere poteſt, non unius generis, ſed varia plane, ac multiplicia eſſe remedia illa, quæ ad abigenda tot tantaque mala hactenus innotuerunt. Equidem *quondam* inquit *Senec. ep. XIV. medicina paucarum erat ſcientia herbarum, deinde in hanc pervenit tam multiplicem varietatem*. Et verè quidem ad tam multiplicem remediorum varietatem pervenit; Ut enim jam non loquar de omnibus illis differentiis medicamentorum, quæ in ſcholis medicorum uſitatæ ſunt, illam tantum hic annotabo diſtinctionem, qua unius, ejusdemque, ut vocant, facultatis remedia, alia aliis fortiora & potentiora reperiuntur.

II.

Atque hæc diſtinctio uti in arte facienda magni eſt momenti, diuturno uſu ejus confirmata, ſic quoque exacte videtur reſpondere illi varietati, ſecundum quam morbos variare obſervamus. Etenim ſunt inter illos alii aliis graviores, qui altiores præ

cæteris radices egerunt, difficulter eradicandi; Alii ſubito accedunt, & intra breve tempus terminantur, alii vero moras nectunt, ac diutius durant, χρονικοὶ propterea dicti, *quos tempus uti facit, ita etiam ſolvit dicente Celſo l. 3. c 2. & in quibus non ſtatim contemnatur, ſi quid non ſtatim profuit.* Hinc igitur neceſſe fuit, ut tales etiam inter remedia adeſſent gradus, qui morbi vehementiæ reſponderent. Innuit hoc ipſum *Galenus art. Med. c. 18.* his verbis: *Cum æqualia auxilia morbis eſſe debeant, ſi morbi extremi, aut acutiſſimi ſunt, extremis & maximis opus erit præſidiis.* Et *5. art. curativ. c. 15.* ita loquitur: *Si periculum eſt in mora, ab æqualibus remediis incipiendum eſt, ſi autem in mora non eſt, à levioribus.* Notus quoque eſt *Hippocratis aphoriſmus 6. ſect. 1. ubi extremis morbis extrema exquiſitè remedia optima eſſe dicit.* Cui conſentit *Celſus l. 2. c. 11. vehementi malo niſi vehemens æque remedium ſuccurrere non poſſe* judicans, quod ita generaliter non tantum de medicamentis, ſed de diæta etiam, & chirurgia intelligendum eſt, in qua ultima cumprimis ejusmodi gradus obſervantur. *Quæ enim medicamenta non ſanant, ea ferrum ſanat, quæ ferrum non ſanat, ea ignis ſanat, quæ ignis non ſanat, ea incurabilia ſunt æſtimanda*, ut eſt apud *Hipp. VIII. 8.*

III.

Præter vero morborum magnitudinem aut parvitatem, facilius deprehendendas, Medici inprimis ad humores, qui morborum cauſæ ſunt, attendunt, contra quos ipſis pugnandum eſt, ſi tollere illos velint. Sunt

Sunt autem humores iſti admodum diverſi, cum ratione ſuæ texturæ, dum alii tenuiores & fluidiores facilequemobiles, alii craſſiores, fixioresque & minus mobiles ſunt: tum ratione loci, in quo hærent, ex quo moveri & educi facilius aut difficilius poſſunt, ut prolixius Medici, ubi de cauſis morborum agunt, docent. Illæ vero varietates varietatem quoque remedii indicant, nunc lenioris, nunc fortioris, quale quod, omnibus probè conſideratis, ſeligere, prudentiæ inprimis Medicæ eſt.

IV.

Hoc autem quamvis ordinarium ſit, & à natura quaſi ipſa monſtratum, ut per gradus in Medicina fiat progreſſus, ſic, ut à minus potente ad potentius tandem remedium perveniatur; non tamen ultima illa, ut efficaciæ, ita etiam majoris utilitatis eſſe cenſenda ſunt. Nam videmus ſæpe lene quoddam remedium, debito modo ac tempore exhibitum, ejusmodi edere effectum, quem non niſi à potentiori quovis remedio exſpectare poteramus, imo hæc ab illis in effectu proficuo edendo ſæpe ſuperari, etiam in magnis morbis, obſervamus. Non eſt igitur ubique fortium illorum neceſſitas, ſed habita ſubjecti, circa quod verſatur Medicus, ratione, (id quod non corium, non ligna, non lapides, ſed corpus humanum eſſe, monet *Galenus*) prudentiæ & conſcientiæ ratio jubet, ut tutioribus potius, qualia ubique mitia illa ſunt, agamus, quàm fortibus & fortiſſimis, quibusque non niſi ſemel peccare in eodem corpore licet. Quin juxta

 ipſius

ipſius prudentiæ leges, turpe eſt difficiles habere labores, & quod leviſſima opera poſſis, non niſi magno conatu agere. Ridiculus ſane eſſet, qui quod manu propellere & elevare poſſet, amplo machinarum apparatu movere & projicere niteretur. Et videmus plumam ſæpius aliasque ſordes lævi manu, aut molli madidove linteolo tolli melius poſſe, quàm machinulis operosè paratis: Parumque abeſt, quin idem in corpore humano evenire dicam, quod cum levibus in ſtatu ſuo naturali conſervari, & ad eum reduci queat, fortioribus citra ullam neceſſitatem urgetur, quæ ipſa ſæpe numero non parum nocent.

V.

Neque vero tantum ſubjecti, tanquam nobiliſſimi, & in quo peccare non liceat, generalis ratio à Medico habenda, ne vel citra neceſſitatem, vel temere fortioribus medicamentis id aggrediatur; Sed ipſorum hominum magna varietas ratione ætatis, ſexus, regionum etiam diligenter perpendenda eſt. Illorum enim ratione ipſi humores quoque valde variant, & vel viſcidiores ſunt & fixiores, vel tenuiores & facilius mobiles, ac ad efferveſcendum proni, id quod à pluribus Medicis etiam monetur, & à plerisque attenditur; minus tamen, quod nunc dicam.

VI.

Cum ſcilicet omnia, quæ interne dantur medicamenta, ad ventriculum primò, & inteſtina perveniant,

qualis

qualis illorum conſtitutio & ſenſibilitas ſit, diligentisſimè perpendendum eſt, ne exhibito inconvenienter medicamento, non illis tantum, ſed toti corpori noceamus. Variare autem hanc inprimis ratione memoratorum, ætatis, ſexus & regionum, certiſſimum eſt. Infantes ſaltem & pueros ſi conſideremus, in iis manifeſtiſſimum hujus rei ſpecimen habemus. Quamvis enim nullo modo probabile ſit, in illorum ventriculo & inteſtinis tàm acres humores eſſe, quàm in adultorum, tamen in illis ex humoribus inferioris ventris tam acutos dolores, & dein convulſiones epilepſiasque oriri deprehendimus, in adultis non item, aut certe rariſſimè, quod non aliunde dependet, quam à molli & tenera magis textura tunicarum ventriculi & inteſtinorum. Quis non igitur illis præ adultis acria dare metuat? Sic quoq; in fœmineo ſexu, cum omnia delicatiora natura formaverit, ut in externis, ita quoq; in internis ſenſibiles magis & teneriores membranas eſſe (niſi aliis de cauſis & conſvetudine tandem immutentur) certum eſt, ut faciliusproinde ab humoribus pariter & medicamentis acrioribus afficiantur. Pro regionum quoque diverſitate variare conſtitutionem ventriculi & inteſtinorum, nullum eſt dubium; Sive ſapientisſimus Creator, ut in aliis locis tenerioris & delicatioris texturæ plantas, in aliis craſſioris & ſolidioris pro ratione cœli produxit, ita quoque hominibus ventriculi & inteſtinorum texturam ratione regionum variare voluit: Sive ab aëre & victu & modo vivendi id dependet, hincque etiam ſecundum tempora variatur, ut præclare obſervavit doctisſimus *Peçblinus exercit. de purgant. c. 15.*

VII. Nam

VII.

Nam & in eodem homine ratione victus & collectæ pituitæ in ventriculo & inteſtinis contingit, ut perferre medicamenta poſſit, quæ aliàs non potuit, quæque dein, ſublata beneficio medicamentorum pituitâ, non poteſt. Quam rem inprimis illuſtrat exemplum à *CL. Dn. Præſide* mihi narratum, juvenis, qui cum à Medico appetitus excitandi cauſa ſpiritum ſalis per integram hebdomadem uſurpaſſet nullo nocumento, & dein matutinis horis vomitorium ab Empirico accepiſſet, circa veſperam vero ejusdem conſilio Spiritus Salis conſvetam doſin asſumſiſſet, in horrendos ventriculi cruciatus, tota nocte vix ſopiendos, incidit, non alia, ſine dubio, de cauſa, quam quod ventriculus â vomitorio recenter deterſus, acrem ſalis Spiritum, nullâ antea noxâ aſſumtum, pati non poſſet & ab illo graviter afficeretur. Quo pertinet & illud, quod jam tum *Hippocrates*, & poſt eum multi præclari Medici, *Fernelius Septaliusq;* monuerunt, in iis, quibus ventriculus admodum ſenſibilis eſt, non ita tuto dari Vomitoria jejunis, ſed poſt cibum ſumtum, quos etiam feliciter & cum approbatione ægrorum, qui difficillimos antea jejuni habuerunt Vomitus, ſe ſecutum teſtatur *CL. Dn. Præſes.*

IIX.

Fortasſis vero non minus aliorum viſcerum, quam ventriculi & inteſtinorum variat textura, eaque non

non minus in exhibitione medicamentorum à prudente Medico conſideranda eſt. Id certe docet quotidiana experientia Medicos, qui ad minima quæque attendunt, nonnullos acrioribus medicamentis, imo cibis quoque aſſumtis, ad tusſim concitari, alios ab iisdem, majori etiam copia hauſtis, non item affici, quod è priorum peculiari & ſubtiliori pulmonum & aſperæ arteriæ conſtitutione dependere, dubitari vix poteſt.

IX.

In tanta igitur corporum humanorum varietate, quam interdum quidem cognoſcere, aliquando difficulter aut plane non licet, annon rectius ægris ſuæque famæ & conſcientiæ conſulunt, qui tutiori via incedunt, & non temere ad fortia prolabuntur, ſed lenioribus ac mitioribus omnia prius experiuntur, & ipſa potius corpora, eorumque humores, ſi à lenioribus medicamentis minus afficiantur, ita præparant prius, ut illis dein ſeſe ſubmittant quoque? Quod enim multi de purgantibus dicunt, craſſos, fixos & & viſcidos humores non levia, ſed validiora indicare, id abſolute verum non eſt, cum tales humores ferè non indicent purgationem, ſed potius debitam præparationem, cujus beneficio tenuiores, fluidiores, & magis mobiles reddantur, quos tum quidem mitiore quoque educere medicamento licet.

X.

Decrevi igitur his theſibus de leviorum medica-

mentorum eximio uſu quædam diſſerere, & publico examini ſubjicere, cumque inprimis circa purgantia, evidentioris effectus medicamenta, is obſervari mereatur, de his paulo fuſius agam, non quidem ita, ut illa, quæ potentiora remedia dicuntur, plane extra artis uſum rejicere velim, ſed ut oſtendam, non tantum lenioribus in plurimis morbis & corporibus manere ſuam laudem, ſed hæc frequenter utilitate, ut ſemper ſecuritate, ſuperare illa, quæ fortius operantur. Per lenia autem medicamenta hic non tantum intelligimus proprie dicta lenientia, à leniendo, ſive leni operatione per alvum nomen ſuum habentia; ſed in genere illa remedia, quæ non tam fortiter, nec tanta vehementia, aut tam violento modo, cum magna & turbatione corporis & colliquatione operantur & agunt, quam alia ejusdem naturæ. Uti *ex: gr*: inter purgantia Manna aut Rhabarbarum lenius agit, quàm Scamonium aut Colocynthis, & aqua tepida aut oleum olivarum non tam violenter vomitum movet, quam folia Aſari aut Antimonium. Cumque differentia hæc tam in ſimplicibus quam in compoſitis obſervata ſit, neque hæc excludere animus eſt, ſed de illis idem judicium feremus.

XI.

Circa purgantia ergo, ut de illis primo loco agamus, diſtinctio illa, quam antea innuimus, cumprimis occurrit, & ab omnibus qui Medicinam faciunt merito obſervatur. Sunt namque inter illa quædam

miti-

mitiora, alia mediocria, alia vero fortiora, quæ diſtinctio non hodie primum nata, ſed veteribus jam nota fuit. Equidem non ignoro eſſe, qui exiſtimant, veteres plane caruiſſe levioribus hiſce purgantibus, quæ hodie mitiora aut lenientia vocantur: Attamen falſam eſſe hanc opinionem, vel inde patet, quod *Hippocrates* jam tum mentionem illorum fecerit, ac peculiari nomine μαλακώτερα vocaverit illa, quæ leniter evacuant corpus, reliqua φάρμακα καθαρτικὰ, aut κατ᾽ ἐξοχὴν φάρμακα appellaverit, ut videre eſt *in l. IV. de morb.* §. *31.* & Galenus mitiora purgantia appellavit ὑπήλατα ἐπιεικέα *l. I. de art. curand. ad Glaucon. c. 10.* Horum autem uſum frequentem fuiſſe *Galeno* indicant συρμαισμοὶ ejus quos in uſu habuit, ut videre eſt *in comm. ad lib. Hipp. de articul*: qui non niſi mediocres evacuationes ex lenientibus & abſtergentibus erant. Poſteriori autem ævo lenientium uſum frequentem fuiſſe, magnique illa æſtimata, vel illud indicio eſſe poterit, quod Benedicta illa vocaverint, naturæ ſcilicet tam amica, ut nullam poſt ſe noxam trahant, ac indemnia ſint, planeque innoxia, à Deo quaſi benedicta, & revera θεῶν χεῖρες, uti medicamenta appellat *Galenus*, ex quibus benedicta laxativa, & pilulæ benedictæ nomen ſuum adhuc habent.

XII.

Veteribus igitur non incognita fuiſſe lenientia remedia, ſecundum methodum, etiamſi non ſecun-

dum omnem materiam, ex modo dictis ſatis puto elu-
ceſcere. Neque difficile jam eſſet ex ſcriptis eorum, in ſpecie hic proponere ſimplicia illa, quæ ad hunc finem adhibebant, ni brevitati ſtudere animus eſſet. Ex *Celſo* tamen vel unicum illud teſtimonium hic proferemus, quod eſt *lib. 2. c. XII.* Ubi cum eleganter pro more ſuo recenſuiſſet medicamenta illa, quibus veteres dejectionem commoverint, & fortiora proprie dicta purgantia enarraſſet, addit *illos quoque dediſſe lac vel aſininum, vel bubulum, vel Caprinum, cui parum ſalis adjiciebant; decoquebantque, & ſublatis his quæ coierant, quod quaſi ſerum ſupererat, bibere cogebant.* Quæ verba, per ſe evidentia, nunquam in dubium vocabuntur ab illis, quibus emolliendi & laxandi vis, quæ lacti & imprimis ſero ejus ineſt, nota, quæ non exigua, aut levis eſt, ſic, ut *CL. Pecblin: exercit: de purg. c. 32.* viri exemplum referat, *qui lacte ſemper uſus fuerit tamquam graviſſimo catharctico.* Pergit autem *Corn. Celſ. eod. cap.* alium modum proponere, quo veteres uſi fuere in ducenda alvo. Fiebat id mediante aqua calida, *quam ante aliquot horis bibebant, ut ſuperiores corporis partes madeſcerent: tum,* verba ſunt *Celſi, immittenda in alvum eſt, ſi levi medicina contenti ſumus, pura, ſi paulo valentiori, mulſa, ſi leni, aqua in qua fœnum Græcum, vel ptiſana, vel Malva decocta ſit.* Qui modus convenire aliquo modo videtur cum hodierna illa tam frequenti ubique conſuetudine, qua calidam, herbæ Theæ, vel alii plantæ affuſam, multis poculis haurimus. Hanc enim calore ſuo actuali viſcera penetrare, ac vi ſua qua pollet emolliente alvum lenire, in plurimis ob-
ſer-

ſervamus. Sic apud *Galenum in libris de ſimpl. medicam. facultat.* frequenter ſit mentio juris lentium & braſſicæ, hunc in finem ab ipſo adhibiti. Atque alia plura hic proferre poſſemus, ni ejusmodi enumeratio nimis longa foret.

XIII.

Videntur autem pleraque hæc veterum medicamenta quæ ad alvum leniendam adhibuere, actuali tantum humiditate atque lubricitate alvum ſolviſſe, ac retenta in primis viis emolliendo, apertam eam ſervaſſe, ſic, ut præcipua eorum operatio conſtiterit ἐν τῷ διυγραίνειν τὴν ἄνω καὶ κάτω κοιλίην, *in humectando ventriculum ſurſum & deorſum juxta Hipp. l. 1. de affection. t. XXIIX.* non ſecus ac hodie infuſiones, ac decocta laxativa, malvacea, item juſcula pinguia effectum ſuum edunt. Inſequentibus tamen temporibus alia medicamenta in uſu eſſe cœperunt, leniter quidem agentia, fermentando tamen magis, quam humectando, per Arabes inprimis inventa. Illis enim Tamarindos, Caſſiam, Mannam, Rhabarbarum, Sennam ac alia ejusmodi benedicta, ut Rhabarbarum *Meſue* vocat, debemus, quæ pro leniendi ſcopo uſitatiſſima æque ac commodiſſima ſunt, longo artis uſu abunde approbata. *Sane doctiſſimi quique Practici* inquit *b. Conringius introd. in med. c. XI. 10. qui poſt annum milleſimum, ducenteſimum, ad milleſimum quingenteſimum usque floruerunt, peculiaria eaque varia medicamenta uſurparunt, qualia apud veteres & Græcos & Latinos nunquam in uſu fuere.* Qui autem circa

 illa

illa tempora vixere omnia ab Arabibus hauſêre, utpote apud quos paulo ante illa tempora, *à ſeculo IX usque ad XIII Medicinam tum in Aſia, tum in Africa tum in Hiſpania ipſa refloruiſſe, idem vir doctisſimus docet. l. c. c. 3.*

XIV.

Hic jam ampliſſimus ſeſe offerret campus ſigillatim differendi de levioribus purgantibus, tum modo enumeratis, tum aliis etiam, quæ experientia comprobavit. Sed ſatius erit generaliter hic primum annotare utilitatem illam, quam ejusmodi remedia habent præ cæteris fortioribus & proprie dictis purgantibus. Quod ipſum ut ἐυμεθόδως fiat, videndum primo erit, quid noxæ forſan afferre posſint φάρμακα illa καθαρτικὰ, ſic enim melius deinde eluceſcet, quid de contrariis judicandum ſit.

XV.

Purgationem olim omnem jam ante Galenum è foro Medico extrudere conabatur Aſclepiades; Eum enim *Cornel. Celſus l. 1. c. 3.* teſtatur *& vomitum rejeciſſe & purgationes expuliſſe, in illo volumine quod de ſanitate tuenda compoſuit.* Nec noſtro ævo defuêre qui eo proceſſêre, ut purgantia remedia plane damnaverint ac proſcripſerint. Fecit id Helmontius, & cum eo adhuc hodie plures chorda eadem oberrant. Non eſt inſtituti noſtri, amborum argumenta hic

hic aut proponere, aut refellere, accuratè enim illud jam fecit ſupra nominatus πολυμαθέστατος *Conringius in diſſert. de purgatione.* Tantum autem abeſt, ut & nos eandem ſententiam foveamus, ut potius cum *Celſo l. c.* reſpondeamus *Eſſe* quidem *has* (ſc. purgationes) *pernicioſas, ſi nimis valentibus fiant medicamentis; ſed hæc tamen ſubmovenda eſſe, non eſſe perpetuum, quia corporum temporumque ratio poſſit ea facere neceſſaria, dum & modo & non niſi cum opus eſt adhibeantur.* Cum enim quotidie fere in corpore noſtro ex variis cauſis copioſe generentur noxii humores, qui ſui exſtirpationem neceſſario indicant, quis non videt ex eodem removendam eſſe talem ſaburram, ſi amiſſam ſanitatem reſtituere velimus? Id quod cum ſæpe optime purgatione fiat, utique ipſi manet ſua & utilitas & neceſſitas, nec cæteri evacuationum modi, per diuretica nempe aut ſudorifera (quod forſan objici hic poſſet) vices purgationis ſuſtinere ubique poſſunt.

XVI.

Purgationem igitur omnem ſimpliciter nunquam damnabimus, ſed tantum de illius damnis agemus quæ per validiora fit remedia. Equidem primo intuitu levis admodum res eſſe videtur, purgationem inſtituere aut alvum movere, ſic, ut cuivis vel Agyrtæ, vel tonſori perfacile videatur catharcticum exhibere; Verum quale id eſſe debeat, quo tempore ac modo dari conveniat, non parvi momenti conſidera-

deratio eſt. Cognovit illud jamdudum *Hippocrates*, dum *in princip. fragm. de purgant.* ita inquit: τὰ περὶ φαρμάκων οὐχ᾽ οἷα νομίζεται, ἐςι: *Res circa purgantia non ita ſe babent, uti vulgus exiſtimat.* Nec deſunt paſſim in ſcriptis ejus exempla infelicium ſucceſſuum qui temere exhibitum purgans inſecuti ſunt. Inprimis autem optime exponitur noxa fortiorum purgantium in loco illo, quem idem noſter affert *l. IV. de morb. §. 31. edit. Lind.* ſic dicens: *Quæcunque medicamenta purgantia ſunt, aut ſuperne, aut inferne, aut utroque modo id faciunt: Omnia*, pergit, *urunt valde & fortiora quidem, ſi aliquam teneram corporis partem attigerint, exulcerant eam, mitiora vero turbulentum corporis motum faciunt, quodcunque occupaverint.* Cujus loci ſenſum quam optime expendit *CL. Pancratius Bruno, Med. D. & PP. in Noricorum Altdorffina academia dignisſimus, meus olim Præceptor & fautor omni bonore proſequendus, in quinque illis diſſertationibus quas de remoris & impedimentis purgationis conſcripſit,* in quibus adhuc plura alia reperire licet, quæ ad hanc materiam faciunt.

XVII.

Equidem videri poſſet Hippocrates in allato loco omnia ſimpliciter damnare purgantia, tam fortiora, ἰσχυρὰ ipſi dicta, quæ exulcerare notat, quam μαλακώτερα, quæ turbulentum corporis motum efficere ait. Sed diximus jam ſupra in *theſ. VII*, mitiora illa purgantia, quæ nobis hodie in uſu ſunt, Hippocratis ævo

non-

nondum fuiſſe cognita, ſed ab Arabibus demum ad nos derivata, de quibus proinde loqui non potuit. Neque etiam probabile eſt per mitia eum intellexiſſe ea, quæ humectando tantum agunt, ſupra nobis expoſita. Si ergo noſtrum hic judicium afferre fas eſt, per mitiora Hippocrates intellexit purgantia ſua fortiora, ſed arte correcta & mitiora reddita. Notum enim eſt illo tempore Hellebori uſum fuiſſe frequentisſimum, cui tamen ferociam ſuam omni modo adimere ſtudebant, quod pasſim in ſcriptis veterum videre licet. Sic *in ep. Hipp. de Veratr. purgat. veratrum aceto mulſo tritum minus ſtrangulare*, dicitur. Idem etiam *in lib. de fractur.* ἐλλεβόρου μαλθακοῦ meminit, quem ex præparatione ita dici, cui mollitiem conciliaverit frequens humor, non ſecus ac hodie fit aceto ſquillitico, exiſtimat *Pechlin. tr. de purg. c. 24.* ſimile quid cum reliquis valentioribus purgantibus tentarunt. Sic *Galenus l. 1. de alim. fac. c. 1.* malum cydonium ſcammonio impletum igni imponit, & ita medicamentum hoc correctum offert, uti adhuc hodie Diagridium fere paratur per impaſtationem, Italis familiarem. Noſtra ergo leniora purgantia libera erunt ab hac nota, neque enim hactenus experientia innotuit, quod motum corporis turbulentum faciant, modo ſic adhibita fuerint uti debent. Alias enim & de his verum erit, quod de omnibus purgantibus indiſcriminatim profert *Cous noſter, frag. de Purg.* εἰκῆ καὶ ἀμελῶς διδόμενα ταράσσει τοὺς ἀνθρώπους καὶ νοσοποιέει πως; *temere & negligenter data turbant homines & in morbos quodammodo conjiciunt*, Per accidens etiam aliquando contingere poteſt, ut

leniora fortiſſimè agant, ut exemplis Mannæ, Caſſiæ, Syrupi roſarum conſtat: qualia exempla, à Medicis annotata, ſub regulas artis non cadunt.

XIIX.

In genere autem de validioribus purgantibus pronunciat, exulcerare illa dicens Hippocrates: Quæ verba an ita propriè ſint intelligenda, ac de omnibus in univerſum id verum ſit, nos equidem non diſquiremus, contenti vel illud hic aſſeruiſſe, validiorum uſum & ſuſpectum & periculoſum eſſe. Venenoſa equidem illa cum *Fernelio* non appellamus, qui *lib. 2. de abditis rer. cauſ. c. 15. purgantia* (metallica inprimis) *nonnihil veneni reconditum habere*, aſſerit. Nec affirmabimus ſimpliciter cum *Helmontio, purgantia putrefacere, & nunquam mundare aut purgare*; Non negabimus tamen malignitatem forte aliquam eſſe in illis validioribus purgantibus, & ſub ſpecioſo nomine virulentiam nocivam gerere abſconditam. Quod ipſum in ſpecialioribus demonſtrari facile poſſet, niſi inſtituti noſtri ratio id prohiberet. De metallicis cumprimis hæc eſt & ſemper fuit Medicorum querela. Sic *Crato Conſil. 185. apud Scholtzium metallica venenata non trahendo, non ſegregando bonum à malo, ſed maligna qualitate omnia turbando purgare, vero conſentaneum eſſe* dicit. Et *Sennertius præf. ad lib. 1. prax. Medic. ſcire ſe*, inquit, *quam multis eorum uſus infeliciter ceſſerit, etiamſi diligentiſſimè præparata fuerint*; *Illorumque uſu* pergit, *aliquos non ſolam in vitæ diſcrimen conjectos; ſed & plane vita privatos mecum multi norunt.* Vegetabilium interdum eadem eſt ratio;

tio; Sic ab Helleboro convulſiones jam tum *Hippocrates* notavit. Gialappa hypercatharſin lethalem commovit apud *Bartholin. Cent.* 5. *hiſt.* 69. Ab alio purgante *Poterius* hydropem ortum eſſe notavit *Cent.* 2. *c.* 29. Ab alio draſtico guttam ſerenam inductam obſervavit *Sennert. prax. med. l.* 1. *part.* 3. *c.* 36. Et quæ ſunt ſexcenta alia ab autoribus obſervata, ſententiam noſtram abunde probantia.

XIX.

Objici autem hic poſſe video, infelices illos eventus, qui uſum draſticorum ſubſequuntur, per accidens plerumque contingere, nec ipſis remediis hoc imputandum, ſed illis qui hæc aut male præparata, aut nimia in quantitate, aut modo ac tempore minus decenti exhibent, & poſſe idem aliquando in mitioribus medicamentis contingere, ceu ſupra faſſus ſum. Equidem fateor, ſæpius rem ita ſe habere, cum quotidiana doceat experientia quanti errores in exhibitione horum purgantium committantur, quotque funeſti caſus hactenus obſervati fuerint ex inconſiderato illorum uſu oriundi. Attamen citra talem commiſſum errorem alia adhuc adſunt argumenta, quæ ſatis probant incommoda ejusmodi purgantium, & noxas inde metuendas. Quamvis enim in juſta ac legitime uſitata doſi illa exhibeas, (uti prudentem Medicum apprime decet) vix tamen ſine torminibus alvi, quaſi ſpasmodicis, effectum ſuum edere illa obſervabis. Quod ipſum æqualiter tam in ægris quam in ſanis fit, licet etiam aliquando correctivis ſuis munita ſint.

Quantum vero incommodum Maſſæ Sanguineæ afferant, quomodo vires dejiciant, illis notum eſt, qui frequenti & copioſa inde oborta dejectione bonos æque ac malos ſuccos corporis ſui deponunt. Neque enim credibile eſt, ea omnia, quæ ad 20. vel 30. nonnunquam ſedes prodeunt, antea in corpore illo modo fuiſſe, ſed immoderata ac nimia colliquatione nutritios quoque ſuccos è corpore tanta copia eliminari. Unde fit ut multi ægri cane pejus & angue purgantium uſum fugiant, à vehementibus illis tam miſere aliquando torti & exinaniti, perſuaſique omnia agere eadem vehementia.

XX.

Non immerito itaque validiora purgantia, draſtica alias dicta, uti ſunt Helleborus uterque, Colocynthis, Eſula, Gummi Gotte, & inprimis quæ ex mineralibus parantur, vere ἐλατήρια aut deleteria potius appellanda (quorum omnium catalogum hic contexere extra propoſitum noſtrum eſſet) propter vehementiam ſuam metuenda ſunt. Taceo jam infinitos dari caſus, in quibus draſtica nunquam uſurpari poſſunt ac debent, alvus tamen movenda eſt. Quis enim *ex. gr.* in acutis febribus draſticum exhiberet ſine magno ægri diſcrimine? Ibi tamen quantum in principio interdum proſit blandum ac lene purgans experientia docet. Nec minus in intermittentibus die intercalari leniora purgantia optima ſunt, fortiora non item. Quod ſi deinde quis tentaret draſtico aliquo corpus evacuare in diarrhoeis & dyſenteriis, quantum

tum quæſo in periculum adduceret ægrum? Ne dicam de hypochondriacis aut fœminis ex utero laborantibus, quibus draſtica ſæpe non, leviora vero purgantia cum εὐφορίᾳ dantur. In ſcorbuticis quoque recte a b experientisſimis Medicis annotatum eſt, *Wiero* imprimis, non convenire purgantia fortia ſed lenia, & primas vias præcipue mundantia, aut humores, in plurimis ſua ſponte efferveſcentes, educentia. Quo pertinet *Amplisſimi Conringii* obſervatio in ſereniſſima & Potentisſima Sueciæ Regina vidua, prudensque & cautum ejus conſilium. Quod ſi jam ulterius quæramus an pueris, an ſenibus, an gravidis conveniant fortiora purgantia, omnes uno ore fatebuntur, ſummo ſtudio illa eſſe vitanda, mitiorum vero purgantium uſum valde proficuum eſſe in ejusmodi ſubjectis, utpote quæ ſine periculo & moleſtia ſubducunt alvum.

XXI.

Ex his vero ſatis jam clarum erit quæ incommoda fortioribus purgantibus juncta ſint, quam tuto contra, & cum ſumma utilitate leniora purgantia dari posſint. His enim exhibitis ſecurus eſſe poteris ab omnibus iſtis periculis quæ alias metuenda ſunt, nec unquam, aut certe rarisſime obſervabis ullam hæc relinquere noxam, ſi legitime adhibeantur, ut à prudenti Medico ſemper fieri debet. Aliàs quidni & hæc ipſa in excesſiva doſi exhibita, hypercatharſes moverent, aut debilem redderent ægrum? Aut cur non poſſet aliquid in corpore, quod

 eo

eo ipſo tempore', aut à leni pharmaco, ſimul motum accipiat, Medicis inſciis contineri? Aut alias ex accidenti, aut quadam ἰδιοσυγκρασία in ægro accedente, præter ſuum morem agere. De Aloe in ſpecie notum eſt, illam neutiquam convenire his, qui ſanguinis fluxui aliquo modo ſunt obnoxii, & proinde in illis aliquando nimium poſſe excitare. Hæc tamen & ſimilia rariora ſunt, nec talia, quæ evertere poſſunt leniorum purgantium uſum, à quibus convulſiones & ſimilia, Hippocrati ipſi memorata ſymptomata oborta fuiſſe, nemo temerè obſervavit.

XXII.

Verum ſunt hic qui objiciant, valida illa & fortia purgantia, ſive ex herbis, ſive ex metallis, ita poſſe præparatione, variis corrigentibus adjectis, domari & cicurari, ut inſtar mitiorum & lenium medicamentorum, citra omnem noxam agant, & corpus expurgent citra magnum tumultum & commotionem. Poſſe etiam doſi imminuta illorum operandi vim ita minui, ut lenia evadant. Accipimus autem id primo utraque manu, ipſos agnoſcere, valida illa & fortia non convenire humano corpori propter graviſſimorum ſymptomatum periculum, ideoque corrigenda & præparanda ita eſſe ut mitia fiant, & corpori humano magis apta. Quomodo & Helleborum præparare veteres conati ſunt, & *Helvicus Dietericus* teſtatur ſe Helleboro nigro, ſuo modo cum ferro præparato, apud infantes tutiſſime uti. Cum ſcammonio & Antimonio eodem modo egerunt. Verum

cum

cum tam multa lenia ſecurisſima ad manum ſint quibus in corporibus quibusvis & morbis plerisque uti posſimus, quæ necesſitas cogit nos, fortiora illa & acria ita præparare ut tandem mitius aliquod, dubio adhuc eventu, nanciſcamur? Quis ita ſuæ ſanitatis negligens, ut, ſi bonorum & ſalubrium ciborum copia ſit, malos & inſalubres præparatione operoſa bonos & ſalubres in ſuum uſum reddat? *E*adem vero medicamentorum ratio eſt.

XXIII.

Quod autem de doſi additur, ac ſi illa imminuta, vis quoque illa fortiter agendi miteſcat, non omni ex parte verum eſt. Nam licet Helleborum, ſcammonium, Colocynthidem ea doſi des, ut non copioſius purgent quam vel ſenna, vel Manna, vel Rhabarbarum, tamen alio agendi modo priora illa magis, poſteriora mitius afficiunt corpus, ventriculum inprimis & inteſtina, unde fit ut poſteriora frequentius, non debilitato ægro, priora autem non toties iterare ſine virium jactura queamus. Neque enim quantitate majore vel minore excretorum æſtimanda eſt fortitudo vel lenitas purgantis. Ut enim ab acidulis, licet copioſisſime, repetitis vicibus educant, non tamen corpus reſolvi & vires perire videmus, ſed per aliquot hebdomades citra noxam eas continuari. Ita quoque lenia medicamenta, ſæpius & multum licet educentia, non tamen notabiliter corpus lædunt, & reiterari citra noxam ſæpius poſſunt, contra quam in in fortioribus uſu venit, quæ interdũ non magis copioſe

evacu-

evacuant, longè tamen magis debilitant, ne de gravioribus periculis loquar.

XXIV.

Interim ſi purgantia fortiora cum multis aliis lenioribus in parva vel minima doſi miſceantur, ſequuntur quodammodo reliquorum additorum agendi modum, & ſtimuli loco tantùm ſunt, vehementiam vero ſuam exſerere nequeunt. Aut igitur corrigitur leniori medicamento fortius, quomodo de Manna *Chriſtoph. Guarinonius Conſult. Med.* 28. loquitur: *Tantum Mannæ*, inquit, *ſemper impono libenter, quo medicamenti malignitas diluatur, & abſterſione humoribus injuncta, facilius purgatio fiat, & mihi certe bene ſemper reſpondere obſervatum eſt*: aut leniora fortioribus, ut recentiores commodè faciunt in Tartaro cum Diagridii aut gialappæ reſinæ granis aliquod acuendo. Et hic modus omnino probandus eſt. Uti etiam ſupra dixi reſpiciendum eſſe omnino ad ventriculi & inteſtinorum ſenſibilitatem notabilem, ne acribus tum utamur, ita contra contingit, ut (quod in apoplecticis ſæpius obſervari me monuit *CL. Dn. Præſes*) ſenſus naturalis quodammodo in illis pereat, ut à levibus medicamentis nullo modo moveantur quæ proinde acrioribus recte ſtimulari, ratio ſuadet, ac uſus docet, non in illis tantum quæ ſupernè aſſumuntur, ſed & iis quæ per clyſteres injiciuntur.

XXV.

XXV.

Porro vero de uſu mitiorum purgantium id primo tenendum eſt, illa etiam in illis morbis convenire, ubi validioribus purgantibus non eſt locus, purgatio tamen neceſſaria eſt. Quam ſæpe autem ejusmodi caſus dentur, jam ſupra innuimus. Imo, ſi loqui velimus de ſecura illorum adhibitione, adhiberi poſſunt in quovis morbo. Equidem non opus eſt dare illa in omni morbo, aſt poſſunt prævia indicatione ubique dari, cum alvum apertam tenere in quovis morbo utile ſit. Quod ſi deinde ſecundum *Hipp. aph. 26. ſect. 1.* ea medicamina magni æſtimanda ſunt, quæ facile feruntur, hæc noſtra ſane optima erunt, utpote quæ vires facile ferunt, quæque in omni ætate, ſexu & morbi tempore dari tuto poſſunt.

XXVI.

Melius autem adhuc innoteſcet quid de mitiorum purgantium utilitate judicandum ſit, ſi illa quæ ſupra enumeravimus, in ſpecie & ſigillatim paulo conſideraverimus. Equidem ſi omnia illa quæ de his hactenus experientia innotuêre, adducere hic vellemus, vereor ne limites exceſſura eſſet diſſertatio noſtra, ideoque pauca tantum de ſingulis annotabimus.

XXVII.

Aloes ſuccum concretum, qui ex Socotra Inſula nobis hodie affertur, antiqui jam tum magnis

enco-

encomiis celebrarunt, & *Galeno* quoque cognitum fuiſſe conſtat ex variis ejus locis; In primis VIII, *de compoſit. med. c. 2.* habetur ab illo *pro tali medicamento, quod vim balſamicam, corroborantem, laxativam* obtineat. Et ſane poſt illa tempora, ad hæc noſtra usque ſatis etiam innotuit, quam proficuus ſit ejus uſus, leniendi fine adhibitus in hypochondriacis, inque illis qui ordinario tardam alvum habent, ſic ut *Hoffm. l. 1. c. 8. de meth. med. illis, qui pillularum aloeticarum continuum uſum familiarem ſibi fecerint*, polliceatur *illos non tantum à malo hypochondriaco; ſed etiam ab omni arthritide ſecuros fore.* Mirum autem eſt, quod in dura alvo plus afferat commodi in minori doſi datum quam in maxima, & quod ſpem fruſtrante vehementiſſimo purgante feliciter aperiat. Cognitum tamen etiam eſt per experientiam, vim quoque ineſſe aloeticis medicamentis reſerandi vaſa ſanguinea, hinc frequens illorum uſus noxius eſt in illis, qui hæmorrhoides, cruentas dejectiones, aut alias hæmorrhagias metuunt, uti etiam gravidis ob eandem rationem, vel plane non, vel ſumma cum cautela danda ſunt: *Confer. quæ de noxa è continuo uſu pill. aloet. habet Foreſt. l. X. obſ. 45.*

XXIIX.

Rhabarbarum quoque merito ſuo inter mitiora refertur purgantia, ceu nobile medicamentum ob mitem ſuam & quaſi limitatam purgandi facultatem, ut mirum ſit, cur *à Ludovico in pharmacia ſua* excluſum ſit à medicamentorum ſelectu. Vis enim ejus alvum movendi optime videtur temperata levi adſtrictoria

facul-

facultate, ut ideo uſus ejus admodum conveniat in dyſenteriis, aliisque ventris fluxibus, ventriculumque ſi quid aliud mirum in modum roboret, ita ut frequens ejus uſus nil incommodi afferre, ſed inſtar Medicinæ polychreſtæ ac ſatis ex omni parte tutæ adhiberi poſſit. Notabili exemplo hoc confirmat *Montanus conſil. à Scholtzio edit. ubi hydropicum refert continuo Rhabarbari uſu reſtitutum ac ad ſeram inde ſenectutem deductum.* Hinc non injuria vocatum eſt benedictum medicamentum omni carens nocumento ab *Helidæo de Paduanis in tr. Mſ. de purgant. ut eſt apud Pancrat. Brun. in epimetr. ad diſſer. ſupra allegat.* In vermibus enecandis tum ob amaritiem ſuam, tum ob purgandi efficaciam commodisſimum eſt medicamentum, uti etiam in hypochondriaco affectu omne abſolvit punctum.

XXIX.

Sennam antiquis ignotam, junioribus vero Græcis & Arabibus fuiſſe cognitam, communis eſt opinio. Hæc vero primarium fere occupat locum inter ſolutiva mitiora, maxime εὐπόριςος & tam uſu frequentiſſima, quam in effectu ſecuriſſima, quæ, *ut Celeberrimi Wedelii* verbis utar, *nunquam lædit, ſemper fere juvat, adeo benigna eſt & innoxia.* Poteſt autem hæc ob benignitatem ſuam ad quosvis morbos adhiberi in quavis ætate ac utroque ſexu uſualis, in gravidis, puerperis, febribus acutis & ſimilibus, ubi reliquis purgantibus non eſt locus, ſine ullo metu perturbationis ventriculi, quam quidam ex ejus uſu oriri ſibi

perſuadent. Conſuevit autem hodie baſin conſtituere omnium fere purgantium decoctorum ac infuſorum, utpote in qua forma quam optime datur. Memini me olim in Gallia obſervaſſe frequentiſſimum fuiſſe uſum foliorum ſennæ in cereviſia Anglica, aut vino pane intrito aliquamdiu maceratorum, ac ita uſurpatorum, qui modus familiaris erat exteris, præcipue Germanis, qui ex victus mutatione alvum obſtructam habebant, quæ ad hujus infuſi uſum ſolvebatur, nullo alias pharmaco cedens. Id. *v. apud Hoffmann. de meth. med. l. 1. cap. 8.*

XXX.

Et Manna quoque Calabrina inter mitiora eſt purgantia, non ſecus ac Caſſia fiſtularis. Illa quidem corpus blande liberat ab impuris ſeroſitatibus, in pectoris affectibus, nec minus in nephritide conveniens ſi alvus movenda eſt. Quantæ autem ſit efficaciæ ac utilitatis, teſtari poteſt obſervatio *Riverii l. X. prax. Med. c. 1.* Aegrum enim ibi memorat poſt aſſumtos in Colico dolore triginta clyſteres ſine ullo levamine, ſola Manna, in amygdalarum oleo exhibita liberatum fuiſſe. Paratur inde elegans potiuncula, quæ ob ſuavitatem ſuam, ac proficuum uſum in infantibus ac delicatulis purgandis nota eſt, à *Mannagetta* Medico Cæſareo primum inventa. Caſſia Fiſtularis Italis valde familiaris eſt, utpote ſine turba alvum movens, in calculo ac gonorrhoea maxime uſitata. Nec minus etiam Tamarindi, & ex illis paratum electuarium cum foliis ſennæ, leniter

ter admodum alvum ducit ac propterea in contumaci obſtructione alvi, ad nucis juglandis magnitudinem ſumtum ſæpe profuit, hypochondriacis, ſcorbuticis, hyſtericis ac febricitantibus inprimis conveniens.

XXXI.

Sed de ſingulis uberius hic annotare quid hactenus obſervatum fuerit, nimis longum foret, & putarem ego ex his jam abunde patere quo in pretio leniora purgantia habenda ſint. ſunt autem præter hæc & alia pene multa ex ſimplicibus parata remedia, quæ ad hunc ſcopum adhibentur, uti e.g. Verno tempore, qui prodeunt tenelli flores, omnium pene plantarum, facultatem poſſident leniter alvum movendi, quod de floribus Perſicorum & Acaciæ inprimis verum eſt ac notum. Novi ſane Illuſtriſſimam & de tota patria bene merentem perſonam his ultimis ſummo cum emolumento ſemper purgari, absque ullis incommodis quæ ab aliis quibuscunque purgantibus alias experitur, infuſo inde parato, quod inſtar Theæ paratum, bibit. Memini etiam, alium, qui tumore pedum œdematoſo laborabat, non ſine hydropis metu, ſuaſu parentis mei, ſambuci floribus eundem in finem aquam ferventem affundiſſe, atque hanc bibiſſe tanto emolumento, ut inſtar arcani dein medicamentum illud haberet, ac quoties purgare vellet, illo uteretur.

Cum igitur nobis ubique in promtu ſint lenia ac tuta purgantia, quæ materiam peccantem poſſint blande ac ſine ulla agitatione noxia ſubtrahere, melius ſane erit illa in uſum trahere quam alia fortiora purgantia. Equidem excipere quis poſſet objiciendo, hæc tamen Hippocratis ævo, & veteribus pene omnibus frequenti fuiſſe in uſu, atque hinc nullum ſupereſſe dubium quin noſtris etiam temporibus ſecure dari poſſint. Sed argumentum hoc parum facit ad damnanda noſtra leniora, & quæ ad illud eluendum faciunt adducta jam ſunt à *Pecblino ex. de Purg. c 26* Notat enim ibidem nec veterum nec aliarum nationum legibus hic ſtricte eſſe obſequendum. Cum enim tot labentibus ſeculis alia regionum corporumque conſtitutio ſit, nos ſub alio cœlo habitantes, ac corporum noſtrorum patientiam expertos noſtris hodie rebus medicamenta accommodare utique debere. Quemadmodum enim olim Aegyptios, menſtruis ſuis συρμαισμοῖς deditos, Græcorum purgationes offenderunt, illisque non niſi levia ac lenitiva pharmaca profuerunt; Quemadmodum etiam hodie Itali atque Galli molliores ſunt, quam ut fortia purgantia ſuſtinere queant: Sic & in noſtra Germania multum intereſt inter hodiernæ ac antiquæ vitæ ordinem, ut & hujus incolæ Braſſica potius & ebulo quam fortisſimis quibusque purgentur, ut notat *Bartholinus in libr. de Medicin. Dan. & cum eo nominatus Pecblinus l. c.* Conſuetudini ergo uti in omnibus, ita & hic quoque aliquid dandum eſt, ſemper tamen in mente hærere debet il-

lud

lud *Senis noſtri frag. de purgant. Turpis eſt calamitas, dato pharmaco hominem occidere.*

XXXIII.

Quæ de purgantibus dicta hactenus ſunt, de Vomitoriis etiam ex parte intelligi poſſunt. Hæc enim inter ſe conveniunt fine generali, qui eſt naturam ad excretionem humorum vitioſorum irritare: Differunt fine ſpeciali & loco evacuationis, dum illa deorſum, hæc vero ſurſum operationem ſuam exſequuntur. Hinc quoque non rarum eſt purgantis nomen tam Vomitoriis, quam proprie dictis purgantibus in veterum ſcriptis ſine diſcimine tribui. Neque etiam hæc qui plane rejicerent, defuere, dicentes, vomitus omnes plane contra naturam eſſe, ideoque nunquam ventriculum commovendum eſſe ad talem ſubverſionem; His tamen omnibus præter tot ſeculorum experientiam, utilitatem Vomitionis perſuadentem ac confirmantem, vel illud *Hippocratis* effatum *quod eſt in aph. 21. ſect. 1.* opponimus: *Quæ ducere oportet, quo maxime vergant, eo ducenda, per loca convenientia,* ut pote quæ natura interdum ipſa monſtrat, interdum autem Medici prudentia, quænam ſint, dijudicari debent.

XXXIV.

Quemadmodum autem *Hippocrates* jam tum *l. de affection. tit. 28.* Vomitum moderatiorem, ἔμετον εὐπρεπέστερον oppoſuit ἐμέτῳ βιαίῳ violento: Sic etiam Vomito-

mitoria, ipſa experientia duce, ſibi invicem opponi poſſunt, leniora nempe vehementioribus. Leniora quæ ad hunc finem uſurpantur ſunt aqua tepida vel ſola, vel juxta *Celſi* præceptum *l.1.c.3.* addito pauco Sale vel Melle, Oleum Amygdalarum dulcium, lac dulce tepidum affatim hauſtum, ficus itidem recentes larga manu ingeſtæ, & tepida aqua ſuperbibita. Quo etiam referri poſſunt radices Raphani & Scyllæ, ſemina erucæ, ut & flores Geniſtæ ac ebuli, quæ omnia ἐυπόριςα ſunt, & delicatulis quidem ob doſin majorem præ aliis nauſeabunda, effectum tamen eundem habent quam cætera ex Antimonio aut Vitriolo parata in exigua doſi, quæ hodie apud pleroſque in uſu ſunt. Circa Antimonium tamen monendum, de exacta ac legitima præparatione certos nos eſſe debere; tutiora alias eſſe prius nominata ſimplicia, de quorum uſu ſecuri ſumus. Sane quæ de purgantibus ex Metallis paratis motæ jam pridem ſunt à Viris doctis querelæ, eæ quoque circa Vomitoria locum habent, & poteſt ventriculus in tam enormes motus concitari, ut tunicæ ejus dilacerentur, uti per ſectionem deprehendit *Sanchez.* Sed de his plura adjicere nolumus, ad alia tranſeuntes.

XXXV.

In diaphoreticis quoque & diureticis medicamentis diſtinctio hæc locum habere poſſet, licet in Medicorum ſcholis hactenus non ita uſitata fuerit, quoniam nimia quantitate & continuato uſu in illis magis peccatur. *Rolſinccius* tamen *Ord. & meth. Med.* *ſpec.*

ſpec. l. VI. ſect. 1. c. 2. temperatiora & mitiora ſudorifera à calidioribus & validioribus diſtinguit. Imo ipſum nomen diaphoretici remedii aliquo modo diſtinctionem quandam videtur innuere, diſtinguendo hæc à proprie dictis ſudoriferis, quæ ſub roſcido ſudore, conſpicuo, illud quod noxium eſt foras expellunt, cum illa tantum per ἄδηλον διαπνοὴν blande diſcutiant halituoſa excrementa, tranſpirationem promoveant, & ſanguinem ventilent. Quamvis autem hæc ultima non ſemper ſufficiant, & certioris in gravibus morbis uſus ſint ipſa ſudorifera, tamen talia magis deligenda ſunt, quæ ſudorem blande expellunt, ſanguinem ſine magna turba fluxilem reddunt, nec plane fundunt, aut colliquant. Ubi inter Vegetabilia cumprimis hunc in finem excellit Carduus, qui Benedictus ex merito ſuo vocatur, Sambucus itidem & quod inde paratur Rob Illuſtribus etiam perſonis præ pretioſioribus uſitatum, quod nunquam ſatis commendari poteſt. Ex animalibus ſunt Oculi Cancri & Cornu Cervi, quæque ex eo parantur, aliaque paſſim commendata ab autoribus remedia. Eſt quidem ubi morbus, & totam M. S. inficientia miasmata, fortiora & diutius continuata remedia ſudorifera, in Laconico quoque, expoſcunt, ut de lue Venerea notiſſimum eſt, tamen à δραστικωτέροις illis & continuatis aliquamdiu ſudoriferis, immanes ſudores per longum tempus ægros afficientes obortos fuiſſe, notarunt præclari Medici, & uti à thermis ſulphureis non raro *Platerus* id aliique obſervarunt, ita in Vicino quodam verbi divini miniſtro, aliquot menſium continuum ſudorem, accepto ab Empirico quo-

dam pulviſculo deprehendit *CL. Dn. Præſes*, & non ſine difficultate, verſis iterum ad alvum & veſicam humoribus, eum reſtituere potuit.

XXXVI.

Diureticorum jam eadem fere ratio eſt: ſunt enim inter illa quoq;,quæ violentius ſtimulant, ut Canthari-des,quæq; intrinſeca quadam diſpoſitione nimium præcipitant ſanguinem, eumque fundunt. Quod ipſum mineralia faciunt aliaque acria & calidiora, quæ non ubique conveniunt, & ſæpe plus noxæ, quam utilitatis afferunt, nimiumque urinæ fluxum concitant, quod poſt plurima diuretica & lithontriptica fieri egregie notavit *Job. Mich. Paſchal. in meth. curand. morb. c. 50.* Merito igitur præferenda hic ſunt illa quæ abſtergendo tantum agunt, & aquoſitate ſua Urinam proliciunt & pellunt. Quomodo notum eſt, potum paulo uberius ſumtum id ipſum agere, & quod his temporibus frequenter fit, copioſam calidam hauſtam, cum injecta aliqua herba, hunc in finem commodiſſima, optime præſtare, quæ non tam irritando, quam nimia ſua copia ad Urinam deponendam urget, & ſecum heterogenea quævis educit. Neque minus ſemina quatuor frigida majora, indeque paratæ emulſiones huic ſcopo commode inſerviunt, utpote in quibus nulla acredo, aut aliud quid nimium irritans aut fundens latet. Plura alia dantur Medicamenta, quæ hactenus quidem in uſu Medico ſunt, tamen, quoniam fortiora, non niſi prudenter in uſum trahenda ſunt, & in plurimis plane omittenda, cum præſertim mitiora ejusdem generis ad manum ſint. Uti enim ſupra dixi, reſpiciendum eſſe ad ventriculum, ejusque conſtitutionem ſenſibilitatemque;

que;

que ; ita quotidiana docet obſervatio , quasdam perſonas ſpiritus non ſolum illos, qui magna vi ignis ex Mineralibus parantur, ſed ne quidem Volatiles Vinoſos ex vegetabilibus perferre poſſe : De priorum vero noxa, ſi non fuerint admodum diluti & correcti, plurimæ extant Medicorum prudentium querelæ. Unicum lubet adducere exemplum ex *Tulp. l. 3. c. 44.* de oleo Vitrioli , à chirurgi famulo ſive conſiderate, ſive improvide in os infuſo , pluribus obortis ſymptomatibus , & tota Maſſa ſanguinea corrupta , & remittere ad *CL. Conring. l. de Medic. Hermet. c. 5.*

XXXVII.

Poſſent etiam multa hic moneri in uſum chirurgorum de fortioribus & acrioribus Medicamentis externis non in quibusvis corporibus adhibendis, non in delicatulis & junioribus , cum conſtet , quid ante plures annos hic contigerit , adhibito oleo Vitrioli pueruli denti, tota inde maxilla exeſa , mortuoque tandem puero : Sed nolumus prolixiores hic eſſe , cum alias fertilis hæc materia non paginas quasdam , ſed integrum tractatum conſcribendi anſam ſummo jure dare poſſet. Interim fatemur ingenue, uti in reliquis, ita & hic quoque locum habere, illud monitum *Celſ. l. 1. præf. Vix ulla perpetua præcepta ars Medicinalis recipit*, non ſecus ac illud, quod eſt apud *Hipp. in ep. ad Cratevam* οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ καὶ μία φύσις ἁπάντων, *non enim eſt omnium una eademque natura.* Imo concedimus , poſſe aliquando nimia cautela in morborum curationibus, nimiaque timiditate , ut alias temeritate , peccari. Nec contemnendum eſt grave *Proſp. Martiani comment. in lib. Hipp. de decent. Ornat.* judicium hac de re, ubi

ita loquitur : *Plures Medicorum ut calumniam devitent, propriam exiſtimationem pluris facientes, quam ægrorum ſalutem, nullum magnæ efficaciæ præſidium præſcribunt. Nam ſi verbi gratia ſanguinem mittunt, tres vel quatuor uncias non excedunt, ſi pharmacum exhibent, à Manna. ſyrup. roſ. ſolut. ſimilibus non recedunt, eaq; exhibent quantitate, ut infra mediocritatem potius quam ſupra evacuent, qua quidem medendi ratione Medici prædicti tuto ſibi ipſis caventes, miſeros ægrotantes in vitæ diſcrimen ſæpe trahunt.* Verum in hac re, ut in ipſa quantitate medicamentorum, determinanda aliquid eſt, quod nec dici nec ſcribi poteſt, ſed diligenti obſervatione & longo uſu addiſci debet. Interim incipiens Medicus medio tutiſſimus ibit, & *omnia nimia naturæ eſſe inimica ex Hippocrate* diligenter ſecum perpendet.

SI natura capax, tempus, doctrina, ſocique
Egregium formant medicum, ceu Cous id inquit,
O Agnate Tuum merito celebrabere nomen,
In Te namque uno conſpirant ſingula amicè.
Naturam tribuêre *Pater*, qui maximus ipſe
Ægris auxiliator adeſt, *Avus*, & genus omne
Konnerdingorum, genuina propago Galeni.
Cœtera quid referam, ſtudiis data tempora, & ipſam
Doctrinam, præſens teſtatur pagina, nec non
Gratia RUDOLPHI AUGUSTI, cui fata retardes!

Si-

Sique locos numerem, quos ceu mercatum adiiſti
Pœonias merces, haut urbes, climata noto.
Macte igitur virtute tua, dignisſime jater,
Et gentilitias agita felicior usque
Artes, & proavos ſupera celeberrimus usque.

Ita Honor.mo Dn. Agnato ſuo
ἀθωπευτικῶς gratulatur

Conradus Bartholdus Behrens.
Artis medicæ Doctor, Hildeſiique in patria Practicus.